

УДК 338.436

О.С. ЧМЕЛЬОВА, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХП»;
А.К. ДЕРГАЧОВА, студентка, НТУ «ХП»

АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні проблеми розвитку аграрних підприємств в Україні, досліджено сутність агропромислової інтеграції, розглянуто види агропромислової інтеграції, наведено вагомі доводи щодо перспективності розвитку агропромислової інтеграції в Україні, визначено агропромислову інтеграцію як концептуальний напрям розвитку аграрних підприємства в Україні в контексті глобалізації, сучасних умов ведення бізнесу та кращих європейських практик.

Ключові слова: аграрні підприємства, агропромислова інтеграція, вертикальна інтеграція, горизонтальна інтеграція, розвиток аграрних підприємств.

Вступ. Сьогодні сучасний процес глобалізації характеризується залежністю темпів економічного розвитку окремої країни від інтеграції зі світовою економікою, процесами переміщення капіталів і технологій, міжнародними науково-технічними зв'язками, не минаючи й аграрний сектор. Зарубіжний досвід розвитку аграрного сектору, зокрема країн Європейського Союзу, США та інших країн, свідчить про розв'язання проблем в цій сфері не тільки збільшенням фінансування та пошуком нових підходів до принципів впровадження ефективних соціально-економічних відносин, а й активізацією інтеграційних процесів, а саме, – розвитком агропромислової інтеграції підприємств.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Теоретичні і практичні питання інтеграційних процесів в аграрній сфері досліджуються відомими зарубіжними та вітчизняними науковцями, а саме: Г. Спенсером, П.Т. Саблуком, В.Г. Андрійчуком, П.С. Березівським, В.І. Бойко, Н.К. Васильєвим, П.І. Гайдуцьким, М.Ю. Коденською, Е.Н. Крилатих та ін. Але для України і розвитку її аграрних підприємств процес агропромислової інтеграції на сьогодні є новим, має ряд практичних проблем, невизначеність та недосконалість.

Мета статті. Дослідження сутності та перспективності розвитку агропромислової інтеграції в Україні.

Постановка проблеми. Аграрний сектор України, базовою складовою якого є сільське господарство, є системоутворювальним у національній

економіці, формує засади збереження суверенності держави - продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

© О.С. Чмельова, А.К. Дергачова, 2014

Функціональний склад аграрного сектору представлений аграрними підприємствами, потенціал, рівень та основні тенденції розвитку яких характеризує стан розвитку самого сектору.

Загалом, український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, може сприяти розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір, але, протягом останнього десятиріччя основна діяльність майже третини підприємств-виробників сільськогосподарської продукції приносила збитки. Причини цього полягають як в площині об'єктивних умов функціонування аграрного сектору, так і визначаються суб'єктивними факторами недосконалості управління окремими аграрними підприємствами. Проблеми з фінансуванням, неприваблива кон'юнктура світових ринків, ускладнення із експортом продукції на ринки Митного Союзу стали характерною ознакою часу.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року серед проблем розвитку аграрних підприємств виділяє:

➤ нерівномірність розвитку різних форм господарювання з одночасним послабленням позицій середніх сільськогосподарських товаровиробників внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням сільськогосподарських товаровиробників формально однакових, але не рівних умов господарювання;

➤ відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських товаровиробників, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;

➤ нестабільність конкурентних позицій вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках внаслідок незавершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів;

➤ низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

➤ наявність ризиків збільшення виробничих витрат внаслідок зростання рівня зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, збільшення вартості невідновлюваних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції;

➤ втрати такої продукції внаслідок недосконалості системи логістики її зберігання та інфраструктури аграрного ринку в цілому;

➤ відсутність у сільськогосподарських товаровиробників мотивації до дотримання агроекологічних вимог;

- обмежена ємність внутрішнього ринку споживання сільськогосподарської продукції, що обумовлена низькою платоспроможністю населення;
- недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції, складність у виробленні сільськогосподарськими товаровиробниками консолідованої позиції щодо захисту своїх інтересів;
- непоінформованість значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;
- незавершеність земельної реформи [1].

Все це стримує інтеграцію України у світовий економічний простір, подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації та лібералізації торгівлі.

За таких умов серед перспектив удосконалення аграрної політики за напрямком ефективних змін у використанні потенціалу та розвитку аграрних підприємств в Україні, спираючись на основні засади Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року, слід виділити агропромислову інтеграцію.

Матеріали досліджень. Агропромислова інтеграція в цілому являє собою певне організаційне поєднання сільськогосподарського і технологічно пов'язаного з ним промислового виробництва з метою одержання кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини і досягнення більшої економічної вигоди завдяки взаємній матеріальній заінтересованості і відповідальності всіх учасників агропромислового виробництва за кінцеві результати господарювання. Цей вид інтеграції називають вертикальною інтеграцією [4]. Вона може організаційно поєднувати всі або основні стадії агропромислового виробництва й обігу, зокрема виробництво сільськогосподарської сировини, її транспортування, зберігання, переробку і реалізацію кінцевого продукту.

В аграрному секторі розвивається і горизонтальна інтеграція як форма міжгосподарського співробітництва, за якої досягається вищий економічний ефект і нерідко здійснюється поглиблення спеціалізації на окремих стадіях єдиного технологічного процесу [2].

Заслуговує на увагу визначення інтеграції для агропродовольчого сектору Е.М. Крилатих: «Агроекономічна інтеграція – сукупність процесів вирівнювання, зближення і злиття суб'єктів ринкової діяльності в агропродовольчій системі з метою підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення продовольчої безпеки країни» [3].

В цьому визначенні виділяється два важливі аспекти: конкурентоспроможність та продовольча безпека з метою об'єднання макро- та мікроекономічного рівнів інтеграції, тобто підприємницьку діяльність суб'єктів господарювання та державне регулювання.

Характерною ознакою сучасної агропромислової інтеграції є різноманітність видів, форм, сфер, масштабів інтеграції [5].

Сфера інтеграції – це профілюючий вид діяльності суб'єктів, що приймають участь в інтеграції. За цією ознакою розрізняють: виробничу, фінансову, торгіву, соціальну, природоохоронну, управлінську, науково-дослідну, освітню, інформаційно-консультаційну та інші види діяльності, а також відповідні їм класи (типи) агроекономічної інтеграції.

Інтеграційні процеси можуть відбуватися в межах однієї сфери – виробничої або у суміжних – виробничо-торгівельній. Вважається, що найважчим є процес інтеграції суб'єктів багатьох різних сфер діяльності. Деякі агрохолдинги об'єднують декілька видів підприємств: сільськогосподарських, переробних, торгових, будівельних і навіть дослідних. В інтеграційних процесах переважають вертикальні структури (від виробництва сільськогосподарської сировини до реалізації кінцевої продукції) або горизонтальні, об'єднуючі організації одного типу: тільки сільськогосподарські або тільки переробні підприємства.

Рівні або масштаби інтеграції представляють: мікрорівень (в середині організації, між організаціями); мезорівень (регіональна, міжрегіональна інтеграція); макрорівень (інтеграція в середині держави, міждержавна, світова інтеграція).

Форми інтеграції – інституціональні та організаційно-управлінські основи діяльності інтегрованих структур, в агропродовольчому секторі з урахуванням особливостей профілюючої сфери та масштабів їх діяльності. Організаційною формою агропромислової інтеграції є агропромислові формування. Розрізняють два типи існуючих нині в Україні агропромислових формувань: регіональні і господарські. Регіональні агропромислові формування представлені переважно агропромисловими асоціаціями, а господарські – агропромисловими підприємствами і агрофірмами. У виробничій сфері найчастіше це – агрохолдинги [3].

Виходячи з розглянутих визначень поняття «агропромислова інтеграція», вважаємо, що агропромислова інтеграція – це об'єднання потенціалу та менеджменту суб'єктів господарювання аграрного сектору з метою сприяння розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір.

Результати досліджень. Найбільш успішними агрокомпаніями сьогодні в Україні є «Кернел», «Нібулон», «Крупець», «Авангард», «Група Агротрейд», «KSG Agro», «Зерновий альянс – БЗК» та інші підприємства. За результатами V Міжнародної конференції «Ефективне управління агрокомпаніями: постійна оптимізація витрат», що проводилась 18 вересня 2014 року в м. Києві і була організована асоціацією «Український клуб аграрного бізнесу»(УКАБ) спільно з Інститутом аграрного розвитку в Центральній та Східній Європі (ІАМО), Східним комітетом німецької

економіки (ОА) і агенцією «AgriEvent», необхідно виділити основні переваги агропромислової інтеграції для розвитку аграрних підприємства в Україні:

- менеджмент агрохолдингів розуміє, що економічні показники – це не стільки питання розміру підприємства, скільки питання продуктивності;
- агрохолдинги впроваджують інтенсивніше виробництво і більше інвестують в обладнання, людський капітал та інфраструктуру;
- основними рушійними факторами діяльності агрохолдингів є вертикальна інтеграція, розподіл праці та доступ до фінансових ресурсів для здійснення інвестицій;
- агропромислова інтеграція є формуванням взаємозалежного та взаємовигідного об'єднання, яке забезпечує задоволення інтересів та отримання кращих економічних, фінансових та соціальних результатів для членів інтеграційної структури;
- позитивно впливає на сільськогосподарського товаровиробника, створює умови для покращення його економічного становища, сприяє зближенню, кращому пристосуванню його до переробних підприємств;
- виробництво продукції сільського господарства, її транспортування, переробка і реалізація з відокремлених ланок перетворюється на єдиний виробничий процес, що з економічної точки зору характеризується взаємною матеріальною заінтересованістю і відповідальністю всіх учасників агропромислового виробництва за результати діяльності — виробництво і реалізацію кінцевої продукції;
- істотно підвищується роль самого сільського господарства в розвитку і поглибленні міжгалузевих зв'язків у межах аграрного бізнесу, як постачальника сировини;
- досягаються бажані конкурентні переваги за рахунок доступу до ресурсів партнерів, представляються можливості вийти на новий ринок, забезпечується економія власних ресурсів, зниження підприємницьких ризиків, концентрація на інноваціях та основному бізнесі, все це дозволяє подолати технологічну відсталість [6].

Висновки. Враховуючи матеріали та результати досліджень, з нашої точки зору, агропромислову інтеграцію слід розглядати як концептуальний напрям розвитку багатьох аграрних підприємств в Україні. Україна є потужною аграрною державою, володіє третиною світових чорноземів, має високий потенціал розвитку аграрного сектору, отже, активізація інтеграційних процесів у контексті глобалізації, сучасних умов ведення бізнесу та кращих європейських практик, зможе його реалізувати.

Список літератури: 1. Розпорядження Кабінету міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року». 2. *Андрійчук В.Г.* Економіка аграрних підприємств : Підручник / Андрійчук В.Г. – К.: ІЗМН, 1996. – С.402. 3. *Крылатых Э.Н.* Теоретико-методические основы изучения современной агроэкономической интеграции / Э.Н. Крылатых // Рыночная интеграция в агропромышленном секторе, тенденции, проблемы, государственное регулирование. – М.: ВИАПИ им. А.А. Никонова: «Энциклопедия российских деревень», 2010. 4. *Нестерчук Ю.О.*

Вертикальна інтеграція у системі стратегічних цілей аграрної політики держави / Ю.О.Нестерчук // Актуальні проблеми економіки АПК – 2009р. 5. Пилипенко А.А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку /А.А.Пилипенко – Х.: ІНЖЕК, 2008р. – 408с. 6. www.lfm.agrievent.com.ua.

Bibliography (transliterated): 1. Rozporyadzhennya Kabinetu ministriv Ukrainy vid 17 zhovtnya 2013 r. № 806-r «Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku ahramoho sektoru ekonomiky Ukrainy na period do 2020 roku». 2. Andriychuk V.H. *Ekonomika ahramykh pidpryyemstv* : Pidruchnyk Andriychuk V.H. – K.: IZMN, 1996. – S.402. 3. Krylatyh E.N. *Teoretiko-metodicheskie osnovy izuchenija sovremennoj agroekonomicheskoy integracii* E.N. Krylatyh Rynochnaja integracija v agropromyshlennom sektore, tendencii, problemy, gosudarstvennoe regulirovanie. – M.: VIAPU im. A.A. Nikonova: «Enciklopedija rossijskih dereven'», 2010. 4. Nesterchuk U.O. *Vertykal'na intehtratsiya v systemi stratehichnykh tsiley ahramoyi polityky derzhavy* U.O.Nesterchuk Aktual'ni problemy ekonomiky APK – 2009 r. 5. Pylypenko A.A. *Stratehichna intehtratsiya pidpryyemstv: mekhanizm upravlinnya ta modelyuvannya rozvytku* A.A.Pylypenko – Kh.: INZhEK, 2008r. – 408s. 6. www.lfm.agrievent.com.ua.

Надійшла (received) 05.09.2014

УДК 658.8

С. П. СУДАРКІНА, канд. екон. наук, проф. НТУ «ХПІ»;
В. І. ФЕДЧЕНКО, студентка НТУ «ХПІ»

МАРКЕТИНГОВИЙ НАПРЯМ В ТОВАРНО-ІННОВАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ

Розглядається роль маркетингової складової в товарно-інноваційній політиці підприємства. Встановлення зв'язку складових комплексу маркетингу з етапами створення товару. Аналіз показників конкурентоспроможності. Приведено приклад впровадження інноваційного товару на підприємстві. Побудована матриця «ціна-якість» для систем контролю «Naviland AT-01-UA» підприємства ДНВП «Об'єднання Комунар» та товарів-конкурентів. Оцінка конкурентної позиції даного товару.

Ключові слова: інноваційна політика, маркетинг, товар, ціна, системи контролю, конкурентоспроможність.

Вступ. В зв'язку з тим, що зараз на ринок потрапляє велика кількість товарів, споживачам дуже важко обирати. Ціна вже не являється основним критерієм вибору, так само як і якість. Споживачі розглядають комплекс характеристик товару, або співвідношення деяких з них. Однак, новий товар здатний привернути увагу майже кожного, а більшість спонукати до покупки. Шлях на ринок для товару починається з розробки та впровадження нової ідеї. Ось чому інноваційна політика є основою товарної політики. Проте не всі ідеї приречені на успіх, тому важливою складовою інноваційної політики являється маркетинг, який допомагає виявити ті ідеї, які прийме споживач.